

UNIÓ EUROPEA

RESUM

D'acord amb les previsions de l'Informe de primavera fetes per la Comissió Europea, l'any 2008 el PIB de la zona euro disminuirà un 4% i s'estabilitzarà de manera general el 2010. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears —Alemanya, Regne Unit i Espanya— mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una caiguda del seu PIB del -5,4%, mentre que es preveu que per al 2010 Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un creixement negatiu d'un -1%. En l'evolució de la taxa de creixement de la inflació a la zona euro, no es preveu cap deflació, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas d'Alemanya i el Regne Unit, però no és així en el cas d'Espanya, ja que presenta taxa negativa el 2009 d'un -0,1%. Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, i fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa.

Per que fa al PNR d'Espanya, el Govern va presentar l'octubre de 2008 el tercer Informe de progrés, en el qual es recullen els avanços aconseguits fins aquest moment en relació amb els dos objectius prioritaris de convergència en renda amb la UE-25 i de taxa d'ocupació, així com totes les mesures de política econòmica desenvolupades en aquest darrer any.

Després de deu anys d'haver posat en marxa l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus. Els principals resultats són que la taxa d'ocupació de la UE-27 va augmentar fins al 65,8% el 2008; la taxa d'ocupació femenina va arribar al 59,2%, i es va situar a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010, i l'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9%, i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu per al 2010. A Espanya, la taxa d'ocupació es va situar en el 62,8%, gairebé 3 punts menys que la registrada l'any anterior.

El 2006, la despesa en protecció social a Espanya era equivalent al 20,9% del PIB; se situava a una distància considerable tant de la mitjana de la UE-27 (27,2% del PIB) com de la UE-15 (27,8%). La despesa social espanyola continua essent inferior si es mesura en unitats de poder adquisitiu (PPS) per càpita.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 milers de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys.

2.1.

INTRODUCCIÓ⁹

L'any 2008 va ser un any ple de reptes: la crisi financera internacional, el canvi climàtic i resoldre diversos conflictes internacionals foren objecte d'una reacció per part de la Unió Europea (UE), i han posat a prova la seva capacitat de reacció i influència dins la geopolítica mundial. Pel que fa al Tractat de Lisboa, va ser relançat en el Consell Europeu de l'11 i el 12 de desembre, per la no-ratificació per part d'Irlanda en el seu referèndum de juny. Es va acordar verificar, mitjançant declaracions jurídicament vinculants, els aspectes del Tractat que motivaren el no irlandès en el referèndum fet el 12 de juny per tal de poder organitzar un nou referèndum al llarg del 2009.

La crisi financera, que es va iniciar en els mercats financers dels Estats Units a començament de 2008, va afectar al setembre els mercats financers europeus. La UE va haver d'adoptar immediatament mesures urgents i assumir el paper de lideratge per aconseguir una reforma real del sistema financer basada en la transparència, la solidaritat bancària, la responsabilitat, la integritat i la governança mundial, principis acordats tots a la cimera del

9. Vegeu: *Informe general sobre la activitat de la Unió Europea*, Comissió Europea, febrer de 2009.

G-20 feta a Washington els dies 15 i 16 de novembre. Les mesures adoptades varen tenir com a doble objectiu garantir una liquiditat suficient a les institucions financeres i restaurar la confiança en el sistema financer i bancari internacional.

Els efectes de la crisi financera sobre l'economia real, juntament amb els acords de la cimera de Washington, varen motivar que el Consell Europeu de desembre aprovàs un pla europeu de reactivació econòmica per estimular la demanda, preservar els llocs de feina i augmentar la confiança, amb un import de l'1,5% del PIB (200.000 milions d'euros dels quals 170.000 milions d'euros correspon als pressuposts nacionals (1,3% del PIB) i 30.000 milions d'euros als pressuposts de la Unió i al Banc Europeu d'Inversions (BEI) (0,2% del PIB)).

El canvi climàtic s'ha tractat en definir una política europea de l'energia amb l'horitzó en el 2020, que es coneix com el projecte 20/20/20: es tracta de reduir un 20% les emissions de gasos d'efecte hivernacle mitjançant un augment d'un 20% de l'energia renovable i reduint el consum energètic en un 20%. S'ha comprovat, a més a més, que les energies renovables són un nou jaciment d'ocupació, ja que els *green jobs*, o noves ocupacions en indústries que ajuden a reduir els impactes negatius en el medi ambient, poden ser un dels jaciments d'ocupació més importants en les properes tres dècades.

El Consell Europeu dels dies 13 i 14 de març va llançar el segon cicle triennal de l'Estratègia de Lisboa renovada pel creixement i l'ocupació (2008-2010), i va confir-

mar que les directrius integrades actuals (orientacions generals de les polítiques econòmiques i directrius per a l'ocupació) i els quatre àmbits d'acció prioritaris definits pel Consell Europeu de la primavera de 2006 continuen essent vàlids: coneixement i innovació; entorn empresarial; ocupació, i energia i canvi climàtic.

En el pla monetari, l'1 de gener de 2008 varen ingressar Xipre i Malta a la zona euro, i Eslovàquia va adoptar de forma oficial l'euro l'1 de gener de 2009.

En la política de competència i competitivitat es va adoptar una nova forma jurídica destinada a reforçar la competitivitat de les pimes facilitant-ne la creació i el funcionament en un mercat únic mitjançant la creació de l'estatut de la societat privada europea —Societas Privata Europea (SPE). Igualment, es creà l'Institut Europeu d'Innovació i Tecnologia (EIT), que integra el triangle del coneixement: ensenyança, investigació i empresa.

En l'àmbit dels transports, s'han presentat les directrius per a un enfocament de la política marítima de forma integrada i un reglament perquè els ancians i les persones amb mobilitat reduïda accedeixin de manera més fàcil al transport aeri.

El Consell Europeu dels dies 15 i 16 d'octubre confirmà que la seguretat d'aprovisionament d'energia és una prioritat de la Unió Europea i va demanar concretar una seria d'objectius: finalitzar el paquet legislatiu relatiu al mercat interior de l'electricitat i del gas; accelerar l'aplicació del Pla d'Acció Europeu sobre Eficiència Energètica i el Pla Estratègic per a les Tecno-

logies Energètiques; prosseguir amb determinació la diversificació de les fonts d'energia, lligada al paquet sobre energia i clima; desenvolupar mecanismes de crisi que permetin fer front a ruptures temporals de subministraments; reforçar i completar les infraestructures crítiques, i estabilitzar el subministrament desenvolupant les relacions amb els països productors.

L'objectiu de solidaritat s'ha dut a terme aplicant polítiques de cohesió per relançar el treball i el creixement en tots els estats membres i regions de la Unió i establint millors condicions laborals a favor dels treballadors a temps temporal per intentar que tinguin les mateixes condicions laborals que la resta de treballadors a partir del dia que comencen a treballar.

La PAC, el novembre de 2007, va preparar una revisió, i durant el 2008 la comissió va presentar unes quantes propostes, globalment adoptades pel Consell Europeu del mes de desembre.

Quant al procés d'ampliació de la UE, cal destacar noves iniciatives com: donar suport al desenvolupament dels països dels Balcans; continuar les negociacions d'adhesió amb Croàcia i Turquia; signar acords d'estabilització i associació amb Bòsnia Hercegovina i Sèrbia, i establir les relacions amb Kosovo i nomenar-hi un representant especial de la UE.

També s'ha donat un nou impuls a les relacions entre la UE i els seus socis de la Mediterrània en relançar el Procés de Barcelona: Unió per la Mediterrània. Es va fer una cimera entre aquests el 13 de juliol a París. Igualment, s'ha establert una comunicació sobre l'associació oriental amb els països de l'Est augmentant les relacions amb Armènia, Azerbaidjan, Bielorrússia, Geòrgia, Moldàvia i Ucraïna. Arran del conflicte a Geòrgia a l'agost, el Consell Europeu condemnà la decisió unilateral de Rússia de reconèixer la independència de Abkhàzia i Ossètia del Sud.

2.2.

PERSPECTIVES ECONÒMIQUES¹⁰

D'acord amb les previsions de primavera fetes per la Comissió Europea, el PIB de la zona euro disminuirà un 4% aquest any i s'estabilitzarà de manera general el 2010. Els factors principals de la recessió són l'empitjorament de la crisi financera mundial, una brusca contracció del comerç mundial i les fortes correccions que s'estan produint en els mercats de l'habitatge d'algunes economies, com en el cas d'Espanya. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears —Alemanya, Regne Unit i Espanya— mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una

10. Les perspectives econòmiques que recull tradicionalment aquest apartat es basen en l'Informe de primavera de la Comissió Europea, el qual normalment dona una bona visió de les perspectives econòmiques de la Unió Europea. Cal dir, però, que, en la situació actual d'elevada incertesa i volatilitat que presenta la conjuntura econòmica internacional, aquestes previsions s'han de prendre amb molta cura i precaució, ja que estan subjectes a una necessària revisió segons els canvis constants que s'estan operant en els mercats internacionals.

caiguda del seu PIB del -5,4% (-3,8% el Regne Unit i -3,2% Espanya), mentre que es preveu que per al 2010 Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un creixement negatiu de l'1%.¹¹ (Vegeu el quadre A1-7.)

En relació amb els comentaris de les previsions de primavera de la CE sobre diversos indicadors econòmics, començarem primer per fer els relatius a la demanda interna —consum (1) i inversió (2)— per passar seguidament al comportament del sector exterior —saldo de la balança per operacions corrents amb la resta del món (3). Tot seguit comentarem els dos indicadors de mercat de treball: ocupats (4) i aturats (5). Finalment, es comentaran els tres principals indicadors de convergència i polítiques d'estabilitat, que són els preus (6); la necessitat de finançament de les administracions públiques (-) (dèficit públic) o capacitat (+) (superàvit fiscal) (7), i el deute públic com a percentatge del PIB (8).

En el marc del consum privat (1) a la zona euro se segueix el mateix perfil que el PIB, amb una caiguda negativa el 2009 de gairebé el -3%, i per al 2010 es preveu un lleuger decreixement del -0,3%. També són negatives les previsions per a Alemanya, Regne Unit i Espanya.

La formació bruta de capital fix en béns d'equip (2) es veu especialment afectada per la crisi econòmica i la restricció creditícia, amb unes estimacions negatives de creixement a la zona euro del -16,4% el 2009 i el -3,6% el 2010. Cal destacar, en

aquest cas, el desplomament de la inversió a Espanya amb un -23,3% el 2009, la més forta de la UE-27.

La balança per operacions corrents (3) presenta un dèficit creixent al llarg del trienni 2008-2010 pel descens del comerç mundial, amb taxes del -0,8% del PIB el 2008, del -1,4% el 2009 i del -1,5% el 2010. Dels països grans, Alemanya és l'únic que presenta superàvit per operacions corrents al llarg d'aquests tres anys. Per contra, a la zona euro destaca el dèficit d'Espanya, amb taxes superiors al 6%, que se situen per sobre del doble de les del Regne Unit.

En relació amb l'ocupació (4), els mercats laborals de la zona euro varen començar a refredar-se durant l'any 2008, amb el desfasament habitual que sol produir-se pel que fa a la desacceleració econòmica. Es calcula que aquest any l'ocupació es reduirà entorn del -2,6%, i un -1,5% més el 2010, fet que es traduirà en la pèrdua d'uns vuit milions i mig de llocs de treball en aquests dos anys, enfront d'una creació neta de nou milions i mig d'ocupacions en el període de 2006-2008. Alemanya mostra un perfil creixent, a partir de 2008, quant a la pèrdua d'ocupació, amb taxes negatives del -1,5% el 2009 i el -2,2% el 2010. El Regne Unit presenta una situació negativa de l'ocupació al llarg del trienni 2008-2010, a l'igual que Espanya. La taxa negativa del -5,3% d'Espanya per al 2009 és la pitjor de la zona euro.

Pel que fa a la taxa mitjana d'atur (5), també presenta un perfil creixent a la zona euro, amb taxes del 7,5% el 2008, el 9,9% el

11. En el cas d'Alemanya, el Regne Unit i Espanya, les darreres previsions de la Comissió Europea de 14 de setembre donen unes taxes de creixement per l'any 2009 del -5,1%, -4,3% i -3,7% respectivament amb millores de 0,3 punts per Alemanya i empitjorament de 0,5 punts tant per a Espanya com pel Regne Unit.

2009 i l'11,7% el 2010. En el cas d'Espanya, l'estimació de l'atur també és la pitjor del conjunt de la UE-27, amb un màxim del 20,6% el 2010. L'evolució de la desocupació a Alemanya és, també, creixent, amb taxes que passen del 7,3% el 2008 al 10,4% el 2010, i en el cas del Regne Unit, les estimacions donen un lleuger augment del 5,6% el 2008 al 9,4% el 2010.

Si miram a la zona euro la variació anual de la inflació (6), veiem que no es preveu cap deflació, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas per a Alemanya i el Regne Unit, però no és així per a Espanya, ja que presenta taxa negativa el 2009 d'un -0,1%.

La crisi econòmica ha provocat un esclat generalitzat de dèficits públics (7) creixents provocats per les polítiques fiscals expansives d'estímul a la inversió privada. Així, a la zona euro l'evolució és del -1,9% el 2008, el -5,3% el 2009 i el -9,5% el 2010. La situació d'Alemanya és de quasi equilibri, entorn del -0,1% el 2008, per caure per sobre del criteri de Maastricht del (-3%), el -3,9% el 2009 i el -5,9% el 2009. El Regne Unit presenta un dèficit significatiu de -5,5% el 2008, i -11,5% i -13,8% el 2009 i el 2010. Espanya està en situació de dèficit els tres anys amb un -3,8%, -8,6% i -9,8% respectivament.

Pel que fa a l'endeutament públic (8), cal referir-se a la dificultat que la crisi planteja per complir els criteris de Maastricht, que estableixen que no pot superar-se el 60% del PIB. Així, la zona euro no s'hi ajusta, ja

que mostra un 69,3% del PIB el 2008, amb una tendència lleugera a l'augment segons les previsions de 2009 (77,7%) i 2010 (83,8%). En aquest àmbit, Alemanya no compleix el criteri al llarg del trienni 2008-2010, amb taxes del 65,9%, 73,4% i 78,7% respectivament. El Regne Unit el compleix el primer any: 52%, i després augmenta a un 68,4% i un 81,7%. Espanya presenta un deute públic del 39,5% el 2008, i del 50,8% el 2009, i preveu superar el 62% el 2010, que és un dels més baixos dels grans països de la zona euro i que representa un dels seus punts forts per afrontar la situació actual de més grans dificultats econòmiques.

2.3.

LA POLÍTICA ECONÒMICA I MONETÀRIA

En aquest apartat ens centram en els programes nacionals de reformes i en l'anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro.

2.3.1. TERCER ANY DELS PROGRAMES NACIONALS DE REFORMA

A final de 2007, la Comissió va presentar les seves propostes sobre les directrius integrades d'ocupació, que es varen aprovar mitjançant una decisió del Consell de la Unió Europea al juliol.¹² A final de 2008, la Comissió Europea va presentar els principals resultats d'aquest primer any del nou

12. Decisió del Consell, de 10 de juliol de 2007, relativa a les Directrius per a les polítiques d'ocupació dels estats membres.

cicle en diferents documents.¹³ L'Informe d'aplicació del Programa Comunitari de Lisboa, a més de considerar els resultats assolits durant l'any en el sentit que s'ha avançat a bon ritme, també va determinar les accions prioritàries pendents, sobretot les que estan directament vinculades amb el pla de recuperació. En matèria d'ocupació, la principal mesura adoptada va ser la ja esmentada Agenda Social renovada i les propostes de simplificació de criteris perquè l'FSE doni suport al pla de recuperació, amb l'avanç de pagaments a principi de 2009 i la revisió de les normes del FEAG.

A principi de 2009, la Comissió també va presentar la seva valoració de l'avanç aconseguit pels diferents estats membres en els seus respectius PNR i va incloure entre els resultats les actuacions per contrarestar els efectes de la crisi. En general, s'han fet avanços a tots els estats membres, encara que s'indica que està pendent un impuls generalitzat d'algunes reformes estructurals considerades prioritàries, que en un context econòmic difícil es fan encara més necessàries. Això deixa encara marge d'actuació suficient per millorar, considerant a més que el ritme d'avanç no ha estat el mateix a tots els països.

Arran dels informes de progrés dels estats membres i considerant la situació actual de crisi, la Comissió va plantejar la necessitat

de prioritzar dues línies d'actuació concretes en les polítiques d'ocupació dels estats membres per al 2009 per sobre de les directrius d'ocupació, que no perdrien, per això, la seva orientació a llarg termini.¹⁴ La primera prioritat requereix apostar per un enfocament d'actuació integrat que cerqui facilitar l'adaptabilitat dels treballadors i les empreses i aconseguir que la Unió Europea aprofiti els avantatges de la globalització. La segona prioritat exigeix un esforç ambicions per actualitzar les habilitats i les competències dels individus, independentment del nivell de qualificació, per afrontar en millors condicions la situació actual.

Pel que fa al PNR d'Espanya, el Govern va presentar l'octubre de 2008 el tercer Informe de progrés,¹⁵ en el qual es recullen els avanços aconseguits fins aquest moment en relació amb els dos objectius prioritàris de convergència en renda amb la UE-25 i de taxa d'ocupació, així com totes les mesures de política econòmica desenvolupades en aquest darrer any. ([Vegeu el quadre AI-8.](#))

2.3.2. ANÀLISI DE LA POLÍTICA MONETÀRIA I L'EVOLUCIÓ DE L'EURO

La política monetària de la zona euro va experimentar durant el 2008 un canvi substancial respecte a la instrumentació

13. Informe d'aplicació del Programa Comunitari de Lisboa 2008-2010, COM (2008), 881 final; Noves capacitats per a noves feines: Previsió de les capacitats necessàries i la seva adequació a les exigències del mercat laboral, COM (2008) 868 final; Política de cohesió: invertir en la economia real, COM (2008) 876 final; An updated strategic framework for European cooperation in education and training, COM (2008) 865 final; i Informe sobre l'accés als mercats i als establiments d'un marc per incrementar l'eficàcia de la cooperació internacional en matèria legislativa, COM (2008) 874 final.

14. Comisión Europea, *Proposta de decisió del Consell relativa a les orientacions per a les polítiques d'ocupació dels estats membres*, COM (2008) 869 final, 28 de gener de 2009.

15. *Informe de progreso del PNR*, Govern d'Espanya, 2008.

que tradicionalment havia dut a terme, principalment mitjançant les variacions dels tipus d'interès. Aquest canvi era degut al fet que era la primera vegada que l'economia de la zona euro s'enfrontava amb una conjuntura de crisi tan intensa.

Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, i fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa que requeria, una vegada constatat el control de la inflació, impulsar la demanda i augmentar la liquiditat ràpidament.

Com a conseqüència de la caiguda dels preus de les matèries primeres, les taxes d'inflació començaren a mostrar signes de desacceleració des d'octubre, de manera que es va iniciar un camí descendent que a final d'any va situar l'IAPC de la zona euro en l'1,6%, tendència que s'ha mantingut en els primers mesos de 2009, com va reflectir el nivell del 0,6% aconseguit al març.

En un context de crisi global amb forta desacceleració dels preus i alentiment econòmic, la situació es va complicar, encara més, quan a principi de setembre es va produir la fallida del banc d'inversió nord-americà Lehman Brothers, que va suposar el desencadenant de l'agreujament de les turbulències financeres iniciades l'any anterior. En el temps que els Estats Units començaven a cercar solucions per a aquesta entitat, sorgiren nous problemes d'entitats danyades que requerien plans de rescat massius. Alguns estats

membres varen haver d'adoptar mesures aïllades a favor d'entitats financeres concretes (Regne Unit, Irlanda, Bèlgica, França, Luxemburg i Alemanya, entre d'altres).

En conseqüència, el BCE va incrementar substancialment la liquiditat proporcionada en les seves operacions habituals de política monetària, operacions principals de finançament i operacions a més llarg termini. Si fins llavors de mitjana s'havia proporcionat entorn de 400.000 milions d'euros mitjançant el mecanisme de subhastes, aquesta quantitat va arribar a duplicar-se a final d'any, de manera que s'hi va injectar el volum més elevat el gener de 2009, un total de 832.755 milions d'euros.

Després d'un darrer trimestre del 2008 certament complex, a poc a poc els tipus d'interès a curt termini varen continuar reduint la seva volatilitat i es varen adequar al nou escenari de tipus més baixos i disponibilitat de liquiditat.

La tendència d'apreciació de l'euro enfront del dòlar dels darrers dos anys es va mantenir durant el primer semestre del 2008, cosa que reflectia certa estabilitat en termes efectius. Encara que en conjunt per a l'any 2008 l'euro es va apreciar enfront del dòlar un 7,3%, davant el 9,2% de l'any anterior, la tendència va ser cap a una major apreciació del dòlar a mesura que passaven els mesos. Destaca, igualment, la forta apreciació de l'euro enfront de la lliura esterlina al llarg de l'any, un 16,4%, molt superior a l'experimentada l'any anterior, que va suposar tan sols un 0,4. A final d'any, el tipus de canvi es va situar en 0,9 lliures per euro.

Quant a les divises japonesa i xinesa, ambdues experimentaren una apreciació enfront de l'euro del 5,5 i 1,9 respectivament, i varen arribar a un tipus de canvi mitjà de 152,3 iens i 10,2 iuans per euro. La divisa japonesa, que s'havia enfortit amb rapidesa des d'octubre, va tornar a agafar el camí baixista des de febrer de 2009, una vegada que la contracció de la demanda mundial va frenar les exportacions a la vegada que la caiguda de l'activitat es va fer palesa, cosa que ha penalitzat fortament el ien.

- La taxa d'ocupació de la UE-27 ha augmentat fins al 65,8% el 2008, un 0,1 punt percentual més que l'any anterior, i a 4,2 punts de l'objectiu del 70% establert per al 2010.
- La taxa d'ocupació femenina ha arribat al 59,2%, i s'ha situat a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010.
- L'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9%, i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu per al 2010.

2.4.

EL BALANÇ DE L'ESTRATÈGIA EUROPEA D'OCUPACIÓ, EL DIÀLEG SOCIAL I LA PROTECCIÓ SOCIAL

En aquest apartat ens centram a analitzar el balanç de l'Estratègia europea d'ocupació, el diàleg social i les relacions laborals i la protecció social.

2.4.1. EL BALANÇ DE L'ESTRATÈGIA D'OCUPACIÓ

Complit un decenni des de la posada en marxa de l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus, una vegada que els efectes de la crisi financera començaren a estendre's a l'economia real. Segons les dades d'Eurostat, aquests són els principals resultats:

A Espanya, la taxa d'ocupació s'ha situat en el 62,8%, gairebé 3 punts menys que la registrada l'any anterior, fet que dona una idea de la intensitat de l'ajustament que està sofrint el mercat de treball espanyol, només comparable a la reducció de més de 3 punts de la taxa d'ocupació a Irlanda i Lituània que, això no obstant, han acabat situant-se a final d'any per sobre del 65%. ([Vegeu el quadre A1-9.](#))

Augmentar la taxa d'ocupació femenina continua essent un objectiu prioritari del mercat de treball espanyol, que se situa encara a 2,5 punts per sota de l'objectiu previst per al 2010 en el Programa Nacional de Reformes (57%). El diferencial amb els tres millors estats membres de la UE-27, a més de ser molt elevat (18,1 punts), va incrementar-se 1,2 punts enfront del 2007. En relació amb el conjunt de la UE-27, Espanya se situa en el grup més endarrerit, ja que catorze estats membres complien a final de 2008 l'objectiu de taxa d'ocupació femenina igual o major al 60%, mentre que Malta, amb

una taxa del 36,3%, i Grècia i Itàlia, amb taxes inferiors al 50%, es trobaven lluny de poder arribar a l'objectiu en el termini previst. El 2008 la taxa d'ocupació dels treballadors de més edat ha augmentat lleugerament fins a situar-se a final d'any en el 45,6%, 1 punt més que el 2007 i 0,3 punts per sota de la taxa mitjana comunitària. El diferencial amb els tres millors estats membres ha augmentat 1,5 punts, que és el més elevat dels indicadors d'ocupació, 18,3 punts. En el conjunt de la Unió, dotze estats membres han arribat a finals de 2008 a l'objectiu fixat per al 2010 del 50% (Alemanya, Xipre, Dinamarca, Estònia, Finlàndia, Holanda, Irlanda, Letònia, Lituània, Portugal, Regne Unit i Suècia), mentre que en altres vuit (Bèlgica, Eslovènia, França, Itàlia, Luxemburg, Hongria, Malta i Polònia) la taxa d'ocupació de majors se situa per sota del 35%.

2.4.2. EL DIÀLEG SOCIAL I LES RELACIONS LABORALS

El 2008 el diàleg social europeu va estar marcat per la crisi financera i per les seves repercussions en l'ocupació. Un reflex d'això és que les cimeres socials tripartides de març i octubre varen tenir com a eix principal el debat sobre les conseqüències de la crisi per als objectius d'ocupació, competitivitat, sostenibilitat i cohesió social integrats en l'Estratègia de Lisboa, així com sobre la contribució del diàleg social en aquest context econòmic.

A principi de 2009, els agents socials es varen reunir per plantejar les seves propostes en relació amb les polítiques d'ocupació i l'aplicació de la flexiseguretat al

suport a les empreses, de manera que es fomenti la inversió, així com als treballadors, mantenint el seu poder adquisitiu. Els agents socials també varen manifestar la necessitat de garantir la lliure circulació de treballadors, la continuïtat del mercat únic i el respecte als convenis col·lectius.

Amb referència al diàleg bipartit autònom, el 2008 ha estat el tercer i últim any d'aplicació del Programa de Treball Conjunt per al període 2006-2008, el segon d'aquestes característiques, que ha marcat bona part de les iniciatives dels agents socials. Cal destacar, referent a això, el primer Informe d'avaluació conjunta de l'Acord marc sobre estrès laboral, i l'aprofundiment en les propostes i avaluacions sobre la gestió del canvi, materialitzat en un estudi conjunt de les reestructuracions en la UE-15, així com l'Informe anual sobre l'aplicació del Marc d'accions sobre igualtat de gènere. La valoració general de l'Informe ha estat molt positiva. Es destaca, en primer lloc, la capacitat dels agents socials per adaptar els continguts de l'Acord a la normativa ja existent a cada estat membre. Cal tenir en compte que, a diferència del primer Acord autònom sobre teletreball (signat el 2002), i com a conseqüència de la normativa europea sobre seguretat i salut en el treball, alguns estats membres disposaven ja de normativa sobre l'assumpte. Això ha suposat un esforç important per part dels agents socials d'adaptació dels continguts de l'Acord a les particularitats normatives i laborals de cada país.

El 2008 s'ha publicat un informe en el qual s'analitzen comparativament les propostes als processos de reestructuració de les organitzacions sindicals i empresarials

de 10 països de la UE-15. Les conclusions, agrupades entorn de quatre grans blocs, són les següents:

- Flexiseguretat. Les polítiques empreses per a la gestió del canvi per mitjà de la flexigüretat són molt diverses i difícilment transferibles d'uns països als altres.
- Desenvolupament d'un diagnòstic i una agenda compartida. Una adequada gestió del canvi requereix que agents socials i governs parteixin d'un diagnòstic compartit que afavoreixi el desenvolupament de polítiques consensuades.
- Plantar cara a les necessitats formatives presents i futures. Bona part de l'èxit en la consecució dels objectius de Lisboa dependrà de la qualitat dels sistemes educatius i formatius.
- Reestructuracions silencioses. Alguns canvis organitzatius i productius de gran transcendència passen inadvertits quan no impliquen destruccions importants d'ocupació.

El diàleg social europeu sectorial constitueix un àmbit destacat de negociació de les organitzacions socials europees en matèries clau d'ocupació i economia. El 2008 es va signar un acord en el sector marítim amb la finalitat de millorar les condicions laborals dels més de tres-cents mil treballadors que hi pertanyen.

En relació amb les consultes sobre conciliació de la vida laboral i familiar iniciades el 2007, la Comissió va proposar reformar la Directiva 92/85/CEE, relativa a la millora de

la seguretat i de la salut en el treball de la treballadora embarassada, que hagi donat a llum o estigui en període de lactància. Entre els canvis proposats, cal destacar l'ampliació del període mínim de baixa per maternitat de 14 a 18 setmanes; la millora del salari durant el període de baixa per maternitat (recomanant el 100% del salari), i l'augment de la flexibilitat per triar el període de baixa per maternitat no obligatòria. També amb referència a aquest tema a la cimera tripartida de març els agents socials europeus varen presentar un informe de progrés en el qual es comprometien a posar en marxa accions conjuntes sobre qüestions relacionades amb aquesta matèria, com facilitar l'accés a l'educació infantil, fonamental per conciliar la vida laboral i familiar.

L'àmbit del dret social comunitari va experimentar diverses novetats i avanços de rellevància per al mercat de treball i les relacions laborals, fonamentalment la regulació del treball a les empreses de treball temporal, amb l'aprovació d'una directiva en aquesta matèria, i els comitès d'empresa europeus, matèria en la qual finalment es va arribar un acord del Parlament Europeu i del Consell per modificar la Directiva 94/45, per la qual cosa se'n va aprovar una de nova.

Amb l'aprovació de la Directiva 2008/104, de 19 de novembre de 2008, relativa al treball per mitjà d'empreses de treball temporal, ha culminat un procés de més d'una dècada que s'havia estancat en diverses ocasions i que ha inclòs consultes als interlocutors socials i perllongat debats entre els estats membres fins que, al mes de juny, es va arribar a una posició comuna en el Consell.

La creació de comitès d'empresa europeus, o de procediments d'informació i consulta, a les empreses i grups d'empreses de dimensió comunitària és sens dubte un dels desenvolupaments més destacables en el panorama de les relacions industrials a escala europea en els últims quinze anys. La implantació d'aquests en un bon nombre d'empreses i grups multinacionals que actuen a Europa ha dotat les representacions dels treballadors de drets d'informació i consulta davant decisions de reestructuració empresarial amb efectes transnacionals per al conjunt de l'empresa o alguns dels seus centres productius situats a diferents estats. I, pel que fa a les empreses, les ha proveïdes d'un tipus d'instruments que, en molts de casos, es perceben com a positius amb vista a l'organització i la coordinació interna amb els treballadors.

2.4.3. LA PROTECCIÓ SOCIAL

La importància de la dimensió social com a part integrant de l'Estratègia de Lisboa i la necessitat d'integrar en major mesura les polítiques econòmiques, socials i d'ocupació es varen posar en relleu en les conclusions del Consell Europeu de primavera fet el 13 i 14 de març de 2008, en el mateix context que es reconeixia ja la deterioració de les perspectives econòmiques generals, que s'agreujaria a mesura que avançava l'any.

Posteriorment, al mateix temps que s'aprojava l'Agenda Social renovada i en coherència amb les seves previsions, es va assumir el compromís de reforçar el mètode obert de coordinació en l'àmbit de la protecció social i la inclusió social (el

MAC social). El MAC ha demostrat la seva eficàcia pel que fa al suport a l'aprenentatge mutu, una major implicació de les persones interessades, la modernització dels sistemes de protecció social i la conscienciació sobre el caràcter pluridimensional de la pobresa i l'exclusió social, de manera que s'han posat en evidència qüestions comunes emergents.

L'Informe conjunt de 2008 es va centrar en la pobresa infantil, l'accés a l'assistència sanitària, l'evolució de les necessitats en cures de llarga durada, la prolongació de la vida professional i les pensions privades. Durant aquest any corresponia als estats presentar els seus informes estratègics nacionals amb un enfocament que, per primera vegada, havia d'integrar la protecció social, incloses pensions, sanitat i cures de llarga durada, juntament amb la inclusió social.

Les tendències mostrades per la despesa social en els anys anteriors a l'esclat de la crisi constitueixen un element rellevant per a la reflexió sobre la posició relativa dels diferents països i el marge d'actuació en els diferents àmbits de la protecció social. Val recordar que les importants diferències en la despesa en protecció social entre països responen, no tan sols al nivell d'esforç o orientació de les polítiques, sinó també a les pròpies característiques dels sistemes nacionals, les diferents situacions demogràfiques o els nivells d'atur, entre altres factors socials, institucionals i econòmics.

El 2006, la despesa en protecció social a Espanya era equivalent al 20,9% del PIB, de manera que se situava a una distància

considerable tant de la mitjana de la UE-27 (27,2% del PIB) com de la UE-15 (27,8%). La despesa social espanyola continua essent inferior si es mesura en unitats de poder adquisitiu (PPS) per càpita. Crida l'atenció, així mateix, el menor pes relatiu de les funcions «vellesa» i «supervivència», que en el sistema espanyol de Seguretat Social es corresponen majoritàriament amb les pensions de jubilació i viduïtat. La participació de la despesa en vellesa sobre el total s'ha reduït ininterrompudament des de l'any 2000, fins a situar-se el 2005 en el 38,7% de la despesa en protecció social. De la mateixa manera, la seva participació en el PIB ha passat del 8,2% l'any 2000 al 7,9% l'any 2006. No obstant això, cal matisar que no es tracta que hagi disminuït la despesa real, sinó que en el conjunt de la protecció social la despesa en altres partides ha crescut més. (Vegeu els gràfics [AI-14](#) i [AI-15](#).)

Quant a les fonts d'ingressos de la protecció social, Espanya continua destacant pel major pes de les contribucions socials sobre les transferències de l'Estat. No obstant això, la tendència dels darrers anys (2000-2006) mostra un major increment progressiu de la participació de l'Estat en el finançament (del 29,4% al 33,9%) i correlatiu descens del pes de les contribucions socials.

2.5.

LA POLÍTICA REGIONAL¹⁶

La política regional europea ha tingut un cert èxit en la lluita contra les disparitats regionals i a favor d'aconseguir més cohesió territorial i social. Així ho confirmen els darrers estudis de la Comissió Europea.¹⁷ El període actual de programació 2007-2013 està emmarcat en l'Estratègia de Lisboa i en les Orientacions estratègiques comunitàries de la UE¹⁸.

Per comparació a l'estipulat per períodes de programació previs, dos són els aspectes que caracteritzen aquesta nova política regional: per un costat, una reducció important en el nombre d'objectius, i per l'altre, una correlativa reducció en el nombre d'instruments. En concret, els nous objectius, que reemplacen els tradicionals objectius 1, 2 i 3, així com els programes INTERREG III i URBAN II i les Accions Innovadores, són denominats ara de convergència, competitivitat regional i ocupació i cooperació territorial, mentre que els instruments financers que han habilitat per assolir-los són els tradicionals FEDER, FSE i Fons de Cohesió.

L'objectiu de convergència, el més important en termes quantitativs perquè està dotat amb el 81,54% del pressupost

16. Vegeu: José Villaverde Castro: «Las regiones españolas y la nueva política regional europea», *Cuadernos de Información Económica*, núm. 208, gener/febrer de 2009.

17. Vegeu: S. Becker, M. (von) Ehrlich i R. Fenge, «Going Nuts: The Effects of Structural Funds on Regional Performance», *CESIFO Working Paper*, núm. 2495, 2008. Aquest paper refuta altres estudis més crítics amb els fons estructurals per reduir les disparitats regionals, com els de X. Sala i Martín, «Regional Cohesion: Evidence and Theories of Regional Growth and Convergence», *European Economic Review*, 40, pàg. 1325-1352, 1996, i M. Boldrin i F. Canova, «Europe's Regions. Income Disparities and Regional Policies», *Economic Policy*, pàg. 207-253.

18. Aquestes són: augmentar l'atractiu dels països, les regions i les ciutats de la UE; estimular el desenvolupament empresarial i l'economia del coneixement, i crear més i millors ocupacions.

de la política de cohesió, té com a finalitat promoure condicions i factors que contribueixin al creixement (i convergència) dels estats membres i regions menys desenvolupades; les regions incloses en aquest objectiu són les denominades regions de convergència (les que tenen un PIB per càpita inferior al 75% de la mitjana de la UE-27) i les regions *phasing-out* (o regions d'exclusió gradual) que són les afectades pel denominat efecte estadístic. En aquest objectiu cal considerar no tan sols les regions prèviament esmentades, sinó també els països que tenen una renda nacional bruta per càpita inferior al 90% de la mitjana comunitària, que són beneficiaris del Fons de Cohesió, que s'ha convertit en un nou fons estructural.

L'objectiu de competitivitat regional i ocupació, que conté el 15,95% del pressupost de cohesió, pretén incrementar la competitivitat, l'atractiu, i l'ocupació de totes les regions no cobertes per l'objectiu anterior; en aquest grup s'inclouen, de manera diferenciada, les regions *phasing-in* o d'inclusió gradual, que són les que, formant prèviament part de l'objectiu 1, han aconseguit un èxit econòmic important, de tal forma que, en l'actualitat, tenen una renda superior al 75% de la mitjana de la UE-15.

L'objectiu de cooperació territorial europea, al qual es dedica el 2,54% del pressupost de cohesió, està destinat a intensificar la cooperació transfronterera i transnacional de les regions europees amb la finalitat explícita d'aconseguir un desenvolupament territorial integrat.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 mils de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys. El país més beneficiat en termes absoluts pel període actual de programació serà Polònia seguit per Espanya. En canvi, en termes de recursos relatius per càpita els més beneficiats seran la República Txeca i Estònia.

La política regional espanyola busca, en essència, els mateixos objectius que la política regional comunitària; la seva finalitat és reduir els desequilibris territorials dins el país. Encara que disposa d'alguns altres instruments de certa rellevància, com el Fons de Compensació Interterritorial i els Incentius Regionals, és un fet incontrovertible que, d'ençà que ens vàrem incorporar a la UE, la política regional comunitària constitueix l'eix vertebrador de la política regional espanyola, no tan sols en termes d'objectius i instruments, sinó també en termes financers.

D'aquesta manera, i a l'igual que a la resta de països de la Unió, la política regional comunitària a Espanya per al període 2007-2013 es concreta en els tres objectius prèviament esmentats, amb els quals es cobreix la totalitat del territori nacional. En concret, la distribució regional dels dos objectius que són regionalitzables és la següent:

Objectiu de convergència:

- Objectiu de convergència: Andalusia, Castella-la Manxa, Extremadura i Galícia.

- Objectiu *phasing-out*: Astúries, Múrcia, Ceuta i Melilla.

Objectiu de competitivitat regional i ocupació:

- Objectiu de competitivitat regional i ocupació: Cantàbria, Aragó, Illes Balears, Madrid, País Basc, Navarra i La Rioja.
- Objectiu *phasing-in*: Comunitat Valenciana, Castella i Lleó i Illes Canàries.

Adicionalment, encara que de forma transitòria i amb una importància quantitativa decreixent amb el pas del temps, cal anotar la inclusió d'Espanya en el Fons de Cohesió com a beneficiari, tractament favorable que es va acordar, en el seu moment, en reconeixement de l'efecte estadístic que, a escala nacional, es produeix com a conseqüència de les dues darreres ampliacions de la UE.

En conjunt, les ajudes de cohesió que rebrà el nostre país entre els anys 2007 i 2013 representen uns 35.219 milions d'euros, distribuïts, per objectius, fons i programes, de la forma que s'indica en el [quadre A1-10](#).

Del quadre, cal destacar-ne els aspectes següents:

- Que les actuacions del FEDER seran unes tres vegades superiors a les de l'FSE, mentre que aquestes duplicaran les del Fons de Cohesió.

- Las comunitats autònomes dins l'objectiu convergència absorbiran el 74,3% de la política de cohesió europea a Espanya, mentre que les comunitats de l'objectiu competitivitat regional i ocupació i les beneficiàries de l'objectiu de cooperació territorial europea rebran, respectivament, el 24,1% i l'1,6% restants.
- Que la regió espanyola que, en termes absoluts, es beneficiarà més de les ajudes estructurals europees és Andalusia, seguida a una enorme distància, i per aquest ordre, per Galícia, Extremadura i Castella-la Manxa. En termes per càpita, la més beneficiada és Extremadura (amb uns 305 euros per persona i any) i les menys afavorides són Navarra i Madrid (amb 21-22 euros per habitant i any).
- En relacionar aquestes ajudes amb el PIB per càpita regional, s'observa que també en el cas espanyol es compleix el fet que hi ha una relació inversa entre les dues variables.

2.6.

LA PRESIDÈNCIA DE L'EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRÀNIA

El passat 18 de juny, el Govern de les Illes Balears va cedir, després de divuit mesos, la presidència de l'Euroregió Pirineus Mediterrània a Lluenguadoc-Rosselló.¹⁹ La

19. El 29 d'octubre de 2004 es va constituir l'Euroregió Pirineus Mediterrània, formada per les Illes Balears, Catalunya, Aragó, Midi-Pyrénées i Lluenguadoc-Rosselló. Sobre l'Euroregió, vegeu: *Jornades sobre la Euroregión, i II Jornades sobre l'Euroregió*, publicades pel Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2005 i 2009.

presidència balear ha aconseguit l'objectiu de donar una nova forma jurídica a l'Euroregió, que ara passa a convertir-se en l'Agrupació Europea de Cooperació Territorial (AECT).

Com a AECT, l'Euroregió podrà accedir a programes, fons i pressuposts de la Unió Europea per a projectes desenvolupats de manera conjunta pels seus membres, en aquests cas quatre, ja que queda pendent la incorporació a l'AECT d'Aragó. La direcció de l'AECT serà a Tolosa per fer un seguiment dels projectes i la tramitació dels fons de finançament procedents de la Unió Europea. La Secretaria General serà a

Barcelona, per coordinar activitats, i també tindrà una representació a Brussel·les davant les instàncies comunitàries.

Un altre dels grans objectius de la presidència balear ha estat la creació de xarxes interregionals en diferents àmbits. Es pot destacar la creació, el 25 de març de 2009, a Palma, de la Xarxa de CES de l'Euroregió; la creació, el 4 de febrer de 2009, de la xarxa euroregional per part dels sindicats de l'Euroregió i el País Valencià; la creació d'una xarxa de joves innovadors i empresaris de l'Euroregió, i l'impuls donat a la xarxa BioClúster del Sud d'Europa.

